

Motion till Rädda Barnens Riksmöte 2026

Barn i domstolsprocesser

Bakgrund och motiv

När Sverige granskades av FN:s Barnrättskommitté fick Sverige kraftfull kritik på flera områden. Det var bland annat kritik mot att Sverige inte skrivit under det tredje tilläggsprotokollet och att det inte fanns möjligheter för barn att framföra klagomål när deras rättigheter inte tillgodoses. Vidare riktade kommittén kritik mot att barns rättigheter inte fick genomslag inom domstolsprocesserna. Några av punkterna som Barnrättskommittén pekade på var att Sverige skulle:

- Säkerställa att barnets bästa tillämpas konsekvent i rättsliga förfaranden och här nämns bland annat vårdnad och umgänge, alternativ omvårdnad, unga lagöverträdare, asyl och stöd till barn som är brottsoffer eller vittnen till brott (punkt 18.a)
- Säkerställa att barn kan uttrycka sin åsikt och få den beaktad i domstol, utan krav på föräldrars eller vårdnadshavares samtycke (punkt 20.a)
- Säkerställa utbildning för personer i rättssystemet om barnets rätt att komma till tals och få sina åsikter beaktade (punkt 20.e)

Vidare rekommenderas Sverige att säkerställa att alla som arbetar med barn ska ha systematisk utbildning kring barns rättigheter.

Regeringen har sedan granskningen valt att fortsatt säga nej till ratificering av det tredje tilläggsprotokollet men menat att det är viktigare att stärka de nationella mekanismerna för klagomål. Man har därför tillskjutit ekonomiska medel för att det ska bli fler så kallade Barnrättsbyråer med oberoende barnombud, vilket är positivt. Rädda Barnen är en av de organisationer som fått medel för att kunna starta med ett oberoende barnombud.

Arbetet med de oberoende barnombuden har inte kommit igång ännu men kommer sannolikt att visa på de brister som finns i våra system idag för barn i de mest utsatta situationerna. De oberoende barnombuden ska inte vara juridiska ombud för barn i rättsfrågor, men kommer troligen att få mycket kunskap om de brister som finns inom olika domstolar, kunskap som kan användas i vårt arbete för att förbättra för barn i olika rättsprocesser.

Vi har under flera år sett domar där hänsyn inte tagits till barnets bästa, eller ens att barnet självt fått komma till tals. I vårdnadsärenden saknar barn eget ombud som talar för dess sak. I andra fall till exempel i LVU-ärenden får barnet ett ombud, men det kan tyckas att ombudet inte alltid har barnets bästa för ögonen? Det har hänt att ett ombud helt ställt sig på de vuxnas sida. Ett ombud ska ha rätt kompetens när det gäller barns rättigheter. Där det brister har vi sett ödesdigra konsekvenser, här kan nämnas fallet med Lilla hjärtat och den så kallade snippadomen.

Utan barnrättskompetens och grundläggande kompetens om barns utveckling och deras förmåga att uttrycka sig är det lätt att ärendet låter vuxenperspektivet få störst gehör.

Regeringen har ansett som ett svar på de allmänna rekommendationer som Sverige fått om att säkerställa att det finns barnrättskompetens hos domstolarna, att domstolarna är och ska vara oberoende och det därför inte kan ställas sådana krav på domstolarna. Barnrättskommittén menade att oberoendet kan bevaras även om krav ställs på barnrättskompetens.

Straffrättsåldern kan komma att sänkas vilket skulle innebära att 13-åringar kan ställas inför rätta och sättas i fängelse vid grova brott. Dessa ungdomar som i lagens mening är barn, kan ses som såväl förövare som brottsoffer. Förutom fall där en ungdom begått brott kan det som sagts ovan vara vårdnadstvister eller omhändertagande av barn där barnet blir direkt beroende av och drabbat av beslutet i domstolen, som kanske saknat spetskompetens kring barns rättigheter.

Inom polismyndigheten är det särskilda poliser som tar hand om förhör med barn som har utsatts. På samma sätt borde det finnas särskilda domstolar som blir mer specialiserade på barns rättigheter, som har hög kompetens om barns utveckling, deras sätt att uttrycka sig och att förstå barns tankar för att öka kompetensen för mer rättvisande straffprocesser.

Behövs det särskilda barnrättsdomstolar? Eller ska vissa domstolar ha ett särskilt uppdrag för att höja sin kompetens inom området? Vi föreslår att Rädda Barnen ska ta fram ett förslag på hur rättssystemet kan reformeras utifrån ett barnrättsperspektiv.

Förslag till beslut

Vi föreslår Riksmötet besluta

att Rädda Barnen tar fram ett förslag på hur rättssystemet skulle kunna reformeras utifrån ett barnrättsperspektiv enligt ovanstående resonemang

att Rädda Barnen bildar opinion kring att barns rättigheter bättre ska stärkas inom rättssystemet

att Riksstyrelsen redovisar hur arbetet fortgår på nästa barnrättskonferens

Motionär

Distriktsstyrelsen Rädda Barnen Dalarna genom Unni Öhman

Distriktsstyrelsen Rädda Barnen Jämtland med lokalföreningar, genom Kajsa Eklund

Distriktsstyrelsen Rädda Barnen Örebro genom Cecilia Ljung

Lokalföreningen Mölndal/Härryda/Partille genom Katinka Ernstsson

Distrikt Göteborg genom Kicki Björklund

Datum

2026-03-30